

viklingen. Det ligger imidlertid langt utenfor både mine intensjoner og min kompetanse å redegjøre for disse forhold. Det kan imidlertid nevnes at f.eks. genetisk arv spiller inn, videre finnes det teorier om klimaets innvirkning, og at det har betydning hvordan mat distribueres (Levinson og Malone 1980:191-197).

Med dette håper jeg å ha gitt et lite innblikk i enkelte sider ved fjellfolkets barndom på Hardangervidda som har relevans for kjønnsrolleutvikling og som implisitt kan fortelle noe om grunnlaget for et slikt rollespill i voksenlivet.

Note

¹Notatene denne fremstillingen bygger på er samlet inn under et kort sommerfeltarbeid for HTK. (Hardangerviddaprojektet for tverrvitenskapelig kulturforskning) på Vest-Hardangervidda i 1970.

Data fremkom gjennom intervjuer og samtaler med folk som hadde hatt sin barndom på vidda i 1920-30-årene.

Litteratur

- Blom, Jan Petter, 1969: «Ethnic and Cultural Differentiation» i Barth (red.) *Ethnic Groups and Boundaries*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Broch, Harald Beyer, 1975: «Jakt og fiske som hovednæring på Hardangervidda vest», *Norveg, Folkelivsgransking 17*.
- Christie, Nils, 1971: *Hvis skolen ikke fantes*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Eggset, Alf, 1980: *Fangstbønder. Om økonomi og tilpasning i to fjellbygder*, (upublisert). Magistergradsavhandling i etnologi, Institutt for folkelivsgransking, Universitetet i Oslo.
- Rosenblatt, P. C. and M. R. Cunningham, 1976: «Sex differences in cross-cultural perspective» i Lloyd & Archer (red.): *Exploring Sex Differences*, Academic Press, London.
- Rohner, Ronald P., 1975: *They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection*, HRAF Press, New Haven.
- Vivelig, Lars, 1965: *Små glimt frå store vidder*. Rune Forlag, Trondheim.
- Vivelig, Lars, 1967: *Nye glimt frå gamle vidder*, Rune Forlag, Trondheim.
- Whiting, B. and John Whiting, 1975: *Children of Six Cultures. A psycho-cultural analysis*, Harvard University Press.
- Whiting, John W. M., 1960: «Resource Mediation and Learning by Identification» i Iria Iscoe and N. Stevensen (red.): *Personality development in Children*, s. 112-126. University of Texas Press, Austin.

Lisbet Holtedahl

Når far forstår hva som er godt for barna – en analyse av bygdefedres deltakelse på foreldremøter¹

Innledning

Hvordan skal man forklare at fedre plutselig begynner å opptre på foreldremøter i et nord-norsk bygdesamfunn, hvor det tidligere bare var mødrene som møtte opp? En nærliggende forklaring kunne være at fedrene hadde tilegnet seg den urbane middelklassens høye vurdering av utdanning som middel til «å komme seg fram i verden», og at de møtte opp for å ivareta sine barns framtid. Ved å se på flere trekk ved de lokale endringsprosesser kommer jeg fram til at en slik forklaring er for enkel. Det er mer grunnleggende endringer i økonomiske tilpasningsformer, i oppgavefordelingen mellom kjønnene, nye lokale samhandlingsformer og arenaer som har skapt helt nye rollekombinasjoner. Foreldremøter er et av de fora der disse nye rollene kan spilles ut. Det er med andre ord flere grunner til at menn begynner å møte opp på disse møtene, og noen av disse grunnene har lite med barnas utdanning å gjøre. For å kunne gjøre denne rolleanalysen må jeg først gi et bilde av Veggefjord, som jeg kaller bygda, og skissere noen viktige sosio-økonomiske endringer som har funnet sted siden 1950-tallet.

Presentasjon av Veggefjord og foreldremøte-tradisjonen 1975-78

Veggefjord er en liten kystbygd med 150 innbyggere. Den ligger ytterst i en fjord på den nord-norske kysten. Et stykke lengre inn i fjorden ligger Nordfjord. På den andre siden av fjorden

finner vi to andre bygder, og barna der sogner til den nye sentralskolen som ble reist i Nordfjord i 1972.

Inntil nylig har folk i Veggefjord hovedsaklig drevet med kombinasjonsbruk: Fiske og jordbruk. Mennene fisket, kvinnene passet hjem, barn og dyr. Mennene var mye borte, og kvinnene administrerte bygdas hverdag. De eldste kvinnene var ledende i dette arbeidet. Dette var muligjort ved de posisjoner de hadde oppnådd i 1930-40-åra gjennom lederskap i misjons-, rednings- og sanitetsforeninger samt gjennom noen nye lokale jobber: Postforvalter, telefonforvalter, helsesøster. Gammelskolen i Veggefjord lå før i tiden rett ved fiskebruket. Skolestyreren, som var innflytter, var den ene av de to mennene i bygda som drev med politikk. Den andre, som er en av de første som gikk over fra fiske til veg- og anleggspendling, har i 30 år sittet i kommunestyret for Arbeiderpartiet. Mens kvinnene hadde en relativ stor kontaktflate utenfor bygda gjennom misjonsorganisasjonen og helsevesen, hadde disse to mennene ansvaret for bygdas kontakt med skolesektoren og kommunepolitikken. Da skolesentralisering ble aktuelt, gikk de begge inn for det, men i dag fortelles det at «resten av bygda» var imot.

I løpet av 60- og 70-åra har mange endringer funnet sted i Veggefjord. Fisket og jordbruket spiller en mye mindre rolle i dag enn tidligere, og de fleste yngre menn arbeider i kystfart, bygningsbransjen og supplerer periodisk inntekter derfra med inntekter fra fisket. De pendler. Skolen, posthuset og telefon-sentralen er nedlagt. Skolestyreren lever ikke lenger og kommunepolitikeren er pensjonist.

Endringene i bygdas økonomiske grunnlag har fått mange konsekvenser for forhold mellom folk. Nedgangen i fisket og overgang til pendling har også ført til nye forskjeller mellom menn. Når man deltar i den daglige debatt i 70-åra, får man inntrykk av at det er problematisk for dem å bli enige om hvordan man skal forholde seg til forskjeller mellom folk i ulike jobber med ulike inntekter. At det snakkes mer og mer om det fisket det blir mindre og mindre av, kan sees som et forsøk på å holde et fellesskap ved like, som er i ferd med å bryte sammen. I en periode er yngre kvinner blitt avhengig av ektefellens inn-

tekter i sin innbyrdes vurdering av hverandre.

Kvinnene viser også i sine daglige møter en opptatthet av å finne fram til nye måter å vurdere på, men hvor utfordringene i hverdagen er helt annerledes enn før. Det utkrystalliseres imidlertid etterhvert grupper med små forskjeller i levemåte. En gruppe utgjør de «gammeldagse», som lever opp til en ny type husmorrolle (uten fjøs og dyrestell), men med stor omsorg for enslige og gamle slektninger. En annen samler de «nye», som har deltidsjobber på «filéten» i Nordfjord. De melder seg ut av de tradisjonelle foreninger og lager sine egne syklubber.

Hver morgen året rundt blir barna så transportert ut av bygda med skolebussen – bort fra de gjenværende kvinner og eldre. Det går ikke busser til Nordfjord utenom arbeidstid, så når det er foreldremøter på Nordfjord skole, må mor gå den lange veien fram og tilbake uansett vær og vind. Midt på syttitallet hadde ennå ingen av dem førerkort, så det hjalp lite om mannen hadde bil. Men det hendte at en far var hjemme og kunne kjøre hele flokken av mødre til møte. Så dro han selv på den nye fotballklubben for deretter å hente og kjøre dem hjem.

På disse foreldremøtene på Nordfjord skole var det således bare mødre som møtte fra Veggefjord. Fra Nordfjord var det overveiende fedre, og skolens leder fortalte at slik har det vært helt siden 1972. Det var en helt spesiell atmosfære å spore på disse møtene: Nordfjord-fedrene dominerte i debatten og Veggefjord-mødrene var de misfornøyde. Hvor Nordfjord-fedrene angrep hele skolen som institusjon utfra moralske kriterier, var Veggefjord-mødrene mere defensive: «Mine barn er ok.» «Du har ikke rett til å klage over mine ungers innsats. Det er skolen som det er noe i veien med; hjemme skorter det ikke på arbeidsvilje,» sa de til læreren, som ut fra ønsket om at barna skulle være mere skoleinteresserte, klagde til mødrene over barnas manglende arbeidslust.

Nordfjord har en dissentermenighet som hele bygda slutter aktivt opp om. Dette ligger bak bygdas kritiske holdning til *all* modernisering som trenger seg på fra storsamfunnet: Fjernsyn, kino, dans m.m. Dette spesielle religiøse fellesskap gjør også at vi finner et annerledes kjønnsrollemønster og foreldre/barn-for-

hold her enn i Veggefjord, til tross for at oppgavefordeling og økonomisk grunnlag stort sett er det samme de to steder. Her har fedrene tilsynelatende lenge følt det som sitt ansvar å prege barnas tilværelse på skolen, dvs. at de oppfatter skolen som en ressurs i forhold til ønsker de har for ungenes fremtid. I sitt innhold er interessen på mange måter forskjellig fra den borgerlige/urbane skoleambisjon, men i sin konsekvens har den likhetspunkter. Interessen for å kontrollere hva barna lærer får som konsekvens at fedrene jobber for at de skal lære noe. Et religiøst engasjement ligger til grunn for fedrenes målrettede holdning overfor alt som kan tenkes å true oppvekst og modning innenfor det lokale religiøse fellesskap. Jeg skal ikke her gå inn på hvorfor mødrene fra Nordfjord ikke er så aktive på foreldremøter. Nordfjord-foreldrene sørger for å ha formannsvervet i foreldrerådet. De krever at lærerne skal gjøre som *de vil*, de kritiserer og irttesetter lærerne for alt som etter deres mening strider mot Nordfjords moral. Slik Nordfjordfedrene fremstår på skole-arenaen, har «far» mye å gjøre med menns forvaltning av religiøse verdier og av religiøst engasjement.

I Veggefjord har mennene sørget for et stort oppsving i idrettslagets virksomhet. De arrangerer fester på sanitetshuset for å samle inn penger. Også i Nordfjord har man et aktivt idrettslag ledet av menn. Men her «fester» man ikke – man har tombola og loddsalg. Mennene leder også samlingene i bedehuset, som hele bygda slutter opp om. Denne forskjell i religiøse engasjement som preger de to bygdene, understrekes av et visst motsetningsforhold mellom stedene. Man betrakter hverandre som henholdsvis «selvgode» og «gjerningskristne».

Hjemme på kjøkkenet i Veggefjord uttrykker mødrene sine skolesynspunkter i noe annerledes vendinger enn på foreldremøtene: De er forarget over at skolen er blitt sentralisert, de er forarget over at ungene nå er utenfor deres kontroll og at muligheten for å hjelpe barna med skolearbeidet er ytterligere svekket. Nå er det vanskeligere enn noensinne for de voksne å holde kontakten med skolen – noe som er nødvendig hvis man skal lære seg hvordan de «mystiske regnestykkene skal løses».

Nye deltakere på foreldremøter

I 1978 skjer det en del ting i Veggefjord. Idrettslaget får et eget lite hus på fotballbanen. Veggefjord skal reguleres og kommunens bygningsråd skal presentere planen på sanitetshuset. Det skal snart være kommunevalg og en yngre mann, nylig medlem av et politisk parti, arrangerer flere møter både privat og på sanitetshuset for å verve medlemmer og støtte til partiet i valgkampen.

Når jeg i denne periode kommer på foreldremøte på Nordfjord skole, ser jeg at det for første gang er mange fedre fra Veggefjord til stede. Det er en mørk og kald kveld. Det står flere Veggefjordbiler parkert i skolegården. Det er godt å komme inn i varmen i klasseværelset hvor møtet holdes. Det er tett med folk. De sitter ved de sammensatte skolebordene i lange rekker. Noen Nordfjord-kvinner og -menn koker kaffe. Foreldrene fra Veggefjord og fra Nordfjord sitter i hver sin del av rommet. Ordføreren samt representanter fra skolekontoret er til stede. Plassmangelen på skolen er på dagsorden. Etter at «gjestene» har gitt en kort orientering om situasjonen, åpnes det for debatt. For første gang er det ikke bare fedre fra Nordfjord som dominerer, Veggefjordfedrene tar ofte ordet. De insisterer på å få skolestyrerens støtte i sin beskrivelse av hvor mange problemer det er på skolen og hvor urimelige vilkår deres barn har. Klassene er for store. «Når lærerne har disiplinproblemer, skyldes det for store klasser – ikke våre barn!» Hver gang skolekontor-representantene og ordføreren antyder forvaltningens ressursproblemer, henter fedrene ivrig nye problemer fra skolehverdagen. Lærerne blir bedt om å bekrefte at gymnastikksalen har vært brukt som klasserom i lengre tid og at klassene er helt umulige å arbeide i når de er så store. Diskusjonen varer i flere timer. Så drikker man kaffe og Veggefjordingene kjører hjem.

I løpet av de etterfølgende måneder blir Veggefjord-fedre valgt inn i foreldrerådet for første gang. Gjennom foreldrerådet er de aktive initiativtakere til felles idrettsarrangementer på skolen: fotballturneringer, skiløp o.l. Nå står det alltid Veggefjordbiler utenfor skolen når det er foreldremøter og fedrene tar i tur

og orden opp de problemer som mødrene vanligvis tok opp over kaffekoppene hjemme på kjøkkenet. De peker på omkostninger som Veggefjordbarn får i forhold til Nordfjordbarn: De må busse. De må vente på bussen i all slags vær. Fedrene krever nå at noen voksne skal ha ansvaret for barna, slik at de ikke kan risikere å stå i flere timer og vente hvis bussen ikke kommer. Det blir mer og mer gitt uttrykk for at «våre barn skal ha de samme vilkår som de andre». At det er viktig at barna lærer noe på skolen, er også tydeligere hevdet enn tidligere. Det er nå blitt vanlig at mennene fra en del av Veggefjord-familiene møter fast på foreldremøtene, og at kvinner fra noen andre familier går eller sitter på til Nordfjord skole.

Nå mener far at barna bør få utdanning!

Når man har deltatt i foreldremøter i den perioden vi her har beskrevet, er det meget fristende å sammenfatte inntrykkene i følgende antakelse: Nå mener Veggefjord-fedrene – i motsetning til mødrene – at det er viktig at barna lærer mye på skolen. De har ønsket om at barna skal utdanne seg, slik at de kan arbeide i andre bransjer enn i fiskeindustrien.

Det ser imidlertid ved nærmere etterblikk ikke ut til at denne antakelse holder. Hjemme i Veggefjord kan vi ennå ikke spore så radikale forandringer i fedrenes forhold til barna som i forholdet fedrene imellom og i fedrenes forhold til skolen. Det er fortsatt mor som prøver å holde et øye med barnas hjemmearbeide, selv om det medfører en rekke frustrasjoner. Hvis barna er motvillige, synes de det er synd å mase: «de utfører jo en masse annet viktig arbeid».

Farens forhold til sønnen er overveiende uttrykt gjennom felles interesse for fiske, båter og jakt. Farens holdning til datteren likner på farens holdning til moren, han behandler henne som en «liten kvinne», hun går søndagstur i søndagsklærne og avlegger besøk hos naboer, og han forventer at hun lærer sin husmorrolle – lager kaffe o.l. når mor ikke er hjemme.

Barna ser heller ikke selv ut til å oppfatte faren som en som holder øye med skoleprestasjonene. Seg imellom understreker

guttene fedrenes bragder i fisket, på jakt, under krigen. De fremstår i denne sammenheng som sterke personer, som *er* noe via sine handlinger. Slik guttene fremstiller fedrene, ser det ut til at de kan «låne» seg til respekt i hverandres øyne gjennom farens prestasjoner. Jeg har ikke sett at pikene «bruker» sine mødre på en tilsvarende måte. Som moren administrerer også datteren relasjoner, nemlig venninnene. Morens forhold til barna er heller ikke preget av den «oppdragende» holdningen som vi kjenner fra borgerlig bymiljø. Sønnen settes til å utføre de oppgaver faren pleier å utføre, når han ikke er hjemme. Datteren passer andre barn. Selv tar moren alt husarbeidet.

Som nevnt passer moren på leksene, men hun forsøker ikke å motivere barna ved å forespeile dem fremtiden. Leksene er noe som skal gjøres som alt annet arbeid. Kvinnene i Veggefjord debatterer aldri «oppdragelse». Er det barnet veloppdragent, høflig, har det pene manerer? Hvis de snakker om barn er det i forbindelse med det arbeidet de representerer for mødre: Hvilke klær som er sydd i det siste, hvor ofte klærne må vaskes osv. Barna «bærer omkring» mødrenes verdighet, slik de selv ser det. Man kan se det arbeidet som nedlegges i barnas klær, bl.a.

Fars og mors innbyrdes forhold vitner også stadig om de tradisjonelle standarder, som ble utviklet i tilknytning til en klar arbeidsdeling; far er ute – mor hjemme. Mor formidler sine frustrasjoner over skolen videre til far. Begge synes at barna er ofre for sentraliseringen. Etter deres mening kunne barna ha deltatt enda mere i det generelle arbeidet i bygda, enn hva som er tilfelle. Det er også klart at nabofjordens folk og det øvrige samfunn inkludert skolen, uttrykker ønsket om et levevis som Veggefjordingene ikke helt deler: «Selvfølgelig skal barna lese og skrive, men det er liksom ikke mulig for våre gutter å bli anerkjent for sin dyktighet på havet.»

Far og mor og barn drømmer om bedre båter og om turer på havet. Og mange familier legger meget arbeid ned i utbedring/bygging av båter, som muliggjør en «tilværelse» på havet.

I stadig større utstrekning blir dette bare aktuelt i ferien, og det hender også oftere og oftere at mor heller vil på badetur til

Finland. Hvorom allting er, så er det fisket og tilleggsnæringer som antas å danne grunnlaget for bygdas fremtidige liv. Men det er en spirende interesse for skolene i byen og for de nye næringene, som barna kunne komme til å arbeide i en gang.

Hvis vi sammenligner Veggefjordforeldrenes holdninger med Nordfjordforeldrenes slik de uttrykkes utenfor skolen, så finner vi at Nordfjordforeldrene i mer utpreget grad ønsker en framtidig beskjeftigelse for sine barn innenfor andre næringer enn de tradisjonelle og lokale. De har et omfattende nettverk, basert på religiøs tilhørighet, som letter tilgangen til visse folkehøgskoler i landsdelen. De forbereder sine barn på videre skolegang. Dessuten har de kontakter via samme religiøse fellesskap i ulike bransjer i byen, noe som rommer muligheter for allsidig yrkespraksis for barna i tillegg til eventuell beskjeftigelse innen fiskeri og fiskeindustri i Nordfjord.

Det er således meget som tyder på at fedrene fra Veggefjord ikke entydig nærer de utdannelses- og karriereønsker for sine barn, som deres oppførsel på foreldremøter i det siste kunne tyde på. Fedrene er fortsatt så opptatt av fiske og jakt og av å innlemme guttene i disse beskjeftigelsene, at dette også preger den visjon av fremtiden som de tegner opp for barna. Fisket får – i takt med dets synkende økonomiske betydning – en voksende symbolsk betydning. Det er den interesse alle menn har felles på tvers av voksende ulikheter i yrker og inntekter. Det andre «mannstema», som guttene engasjeres i via fedrene, er idrett og fotball, noe som heller ikke i seg selv innebærer en motivering for skolegang og videreutdanning. Men hvor skolen her representerer en ressurs for menn og gutter – et sted hvor turneringer kan arrangeres – utgjør den ikke et liknende tilbud for jentene/kvinnene. Syklubb og misjonsforening kan ikke drives der sammen med Nordfjordkvinner.

Det hører også med til bildet at mennene møter noen barrierer hvis de spør om å få låne sanitetshuset. De må betale til de eldre lederne av foreningene for leie av huset hver gang de skal møtes, og dette vil de ikke lenger godta. Det kan også være vanskelig å få lov å arrangere dansefest med det formål å samle penger inn til idrettslaget og fellestur til fotballturneringer.

Foreldremøtet er en arena hvor også fedre kan fremme sine interesser!

Vi har nå sett at en enkel «evolusjonistisk» forklaring på mennenes holdning til barn og skole og dermed til det moderne samfunn, ikke er holdbar.

Når vi kjenner til mennenes beskjeftigelse og vet hvordan de ser på sitt forhold til hverandre og barna, er det mindre enkelt å tolke det vi observerte på foreldremøtet. Vi har sett at mennene i Veggefjord er gått over til kombinasjoner av forskjellige typer beskjeftigelse, og at noen kvinner har begynt å jobbe. Endringene har gjort gamle vurderingsmåter uanvendelige: Tradisjonelle kvinneidealer kan ikke uten videre håndheves overfor de deltidsarbeidende husmødre. Folk må arbeide med å utforme nye regler for arbeidsdeling i hjemmet og dermed nye legitimeringer for atferd. På bakgrunn av denne situasjonen må vi spørre hvilke nye roller er det som utformes for menn i Veggefjord, og på hvilken måte disse ulike roller preger det som skjer på skolen. Vi kan formulere følgende hypotese:

De roller som nylig er utviklet mellom Veggefjord-menn i idrettslaget, politiske partier og på nye pendlerarbeidsplasser gjør foreldremøtearenaen attraktiv for menn, fordi disse roller kan spilles ut der. Slik fars-rollen artikuleres på foreldremøtet er den et resultat av menns forvaltning av disse andre roller.

Går vi tilbake til spørsmålet om hvilken form forholdet mellom far og barn har i Veggefjord, så vi at der var det den «gamle» rollen som fremdeles holdes i hevd. Vi har også vært inne på hvordan omstendigheter lokalt kan aksentuere en tradisjonell far/barn relasjon: Som det var tilfellet med fisket så også med forholdet til barna: Det blir det faste holdepunkt i en situasjon hvor rammene om tilværelsen slår mange sprekker.

La oss se litt nærmere på dette forholdet. Vi har sett at fedrene hjemme ikke så ansvaret for barns skolearbeide som sitt. Det er visjoner om fiske og jakt som utbroderes når menn og sønner snakker sammen. Mennene som var begynt i nye kombinasjonstilpasninger samlet seg i fotballvirksomheten. Her og i de mindre forsamlinger (lokale partilag) fant de mulighet for å

skape en delvis ny, lokal mannskultur. De verdsetninger som utvikles her, i tillegg til selve interessen for fiske, jakt og fotball, går også i retning av å kunne delta mer aktivt i kampen om spesielle goder: Omkleddningsrom, idrettsbane, lysløype, bedre havn.

De fedre som vi finner på foreldremøtene er akkurat de samme som er ledende i det lille partilaget og i fotballaget. Det er lederen for idrettslaget som blir det første mannlige Veggefjord-medlem i foreldrerådet på Nordfjord skole. Gjennom sin deltakelse i foreldrerådet får han mulighet for å arrangere turneringer og treningskamper på Nordfjord skole i tillegg til at han får være med å sette skoleproblemer på dagsordenen.

Først når han deltar aktivt på skolearenaen, blir han konfrontert direkte med forskjellene i hva barn fra de forskjellige bygder får ut av sin skolegang. Ivaretagelse av foreldre-rollen «far» faller sammen med fotballkamerat-/partimedlem-rollene på foreldremøtet. Utviklingen av nye ønsker for barnas skolegang skjer i et samspill med utvikling av ønsker om utfoldelse av egne nye roller: Lønnstaker, ektefelle, fotballkamerat.

I foreldrerådet og på foreldremøtene utvikles det for første gang felles ønsker hos representanter for de to bygdene. Begge parter ønsker desentralisering av skole, og med støtte fra en rekke utenforliggende begivenheter blir ny grendeskole i Veggefjord en realitet. Ny grendeskole betyr eget treningsrom om vinteren, uavhengighet av sanitetsforeningsledelsen med henblikk på å låne huset til fester, møter m.m.

Far har med andre ord fått ønsker om å trygge skolebarnas utdannelse, men det var muligheten for å finne løsninger på egne rollerealiserings som bidro til utviklingen av disse ønsker.

I dette rolleteoretiske perspektiv har far ikke bevisst akseptert en borgerlig/urban farsrolle. Han er «kommet til» å bli bærer av en slik, som en konsekvens av de måter han har forsøkt å løse en rekke nye utfordringer for seg selv som mannlig medlem av Veggefjordsamfunnet på.

Konklusjoner

Hvor viktig er så forskjellen i de to måter å se utviklingen i fars forhold til barn og skole på? Hva er vitsen med å se fars nye ønsker for barnas fremtid som et resultat av innviklede prosesser? I et rolleteoretisk perspektiv ser vi at i denne bygds urbaniseringsprosess bestemmes foreldre/barn-relasjonenes form av de voksnes tilpasninger på en rekke andre felter (jobb, lokalsamfunn, hushold), m.a.o. at farsrollen blir «salderingspost». Når jeg velger dette ord, er det viktig for meg å presisere at det er salderingspost i en analytisk forstand jeg mener. Denne metafor viser til systemimplikasjonen: En rekke ulike roller med innbyrdes artikulasjon kan sies å ha dominans i forhold til utformingen av farsrollen. Dette har ikke noe med fars subjektive engasjement i forhold til egne barn å gjøre. Far er like opptatt av ungene hele tiden. Analysen avdekker hans forskjellige muligheter for å formidle sine egne ønsker for barnet til andre instanser.

Det er fullt mulig for ham å ende opp i en situasjon hvor de utfordringer tilværelsen byr på er av en slik art at han kommer til å bruke alle krefter på å få klarhet i nye og innviklede roller, som ikke rommer mulighet for formidling av fars ønsker slik de nå engang er utformet.

Det materialet jeg har lagt frem viser hvilke problemer foreldre møter når de skal arbeide på atskilte arenaer for å ivareta interesser som er knyttet til deres eget og familiens liv. Disse interesser ble tidligere i stor utstrekning automatisk sikret i og med at konkrete oppgaver ble utført i bygdesamfunnet.

Gjennom den rolleteoretiske tilnærming til deltakelse i foreldremøter har vi således også fått kartlagt hvilke ønsker angående barnas kår som *ikke* kunne formidles på skolearenaen. Mødrene mente f.eks. at barnas arbeidsvilje med henblikk på oppgaver hjemme i bygda skulle tillegges vekt i skolen – ikke bare deres interesse for å lese leker.

Det er flere konklusjoner som ligger gjemt i det materialet som er lagt frem her. Vi så at det i begynnelsen var mødrene som i overveiende grad deltok i foreldremøter. Det ser ut til at

denne møtearenaen ikke gir de samme muligheter for utforming av de nye roller som mødrene inngår i, i den løpende urbaniseringsprosessen: Deltidsyrkesroller på fileten, syklubb-/venninne-rolle. Således finner vi at det mødre formidler på foreldremøtet, er de ønsker som systemet er minst mottakelig for: Verdsetting av den lokale barnestatus.

En annen konklusjon er følgende: Det blir fedrene i de «moderne» familier, kvinnene i de «tradisjonelle» familier, som deltar i møtene på skolen. Vi kan si at urbaniseringsprosessene foreløpig har skilt ut to sosiale kategorier, og bevisstheten om forskjellene mellom disse preger folks deltakelse i Veggefjord-samfunnets hverdagsliv.

Vi har videre grunn til å anta at en mulig konsekvens av denne nye «arbeidsdeling» blir at det som skjer i menns innbyrdes samhandling/samarbeide vil bli dominant i forhold til de rolleutformingsprosesser som kvinner inngår i. Den videre utforming av samhandlingsfeltet skole/lokalsamfunn vil bli mer direkte knyttet til lokale mannsroller enn til lokale kvinneroller. Dermed blir det lettere for menn å mestre opptreden i dette feltet. Dette vil bety at det som skjer på skolen, på fotball- og partiarenaene, vil prege den lokalpolitiske utvikling fremover. Som vi har sett, har kvinnene i en tidligere fase av Veggefjords utvikling vært hovedaktørene i en job/foreningsvirksomhet – noe som medførte at de fikk stor innflytelse (Holtedahll 1982).

Hva kan det da gjøre om overveiende menn utfører disse jobber, opptrer på de arenaer hvor forholdet mellom storsamfunn og lokalsamfunn er i støpeskjeen? Jeg vil antyde noen spørsmål som denne utvikling frister meg til å stille.

Vi kan ikke akseptere den forklaringen at det er «naturlig» at menn blir de lokale politiske ledere (borgerlig/urbane fedre). Ved en rolleanalyse av den art jeg her har antydnet, går det an å vise hvordan menn blir ledere/representanter på grunn av endringer i viktige sider ved den lokale kontekst.

Den kontekst som mannsrollen utformes innenfor utgjøres av skolesystemet (storsamfunnet), av lokale kvinneroller: Sanitetsforeningsledere, nye fotballfelleskap, nye jobber. Mannsrollene er under konstant omforming.

De nye rollene for menn og kvinner representerer en ny form for arbeidsdeling. De forskjellige oppgaver som endringsprosessene medfører, fordeles på systematisk vis på de to kjønn. Kvinnene tjener noen penger, og de tar seg av nærmiljøet. Mennene tjener flere penger og representerer barn, familier, seg selv om lokalmiljøet på de arenaer hvor lokalsamfunnet møtes med storsamfunnet. Vi må spørre oss om denne oppgavekombinasjonen slik den ser ut, rommer muligheter for at menn og kvinner kan utfylle hverandre i arbeidet med å skape de trygge vilkår for samarbeid i familiene og i lokalsamfunnet forøvrig som er nødvendig.

Note

¹ Artikkelen er basert på et feltarbeid finansiert av NAVF i forbindelse med prosjektet «Kjønnsrolledifferensieringsprosesser blant skolebarn». Takk til Siri Gerrard og Ragnar Nilsen for konstruktiv kritikk i forbindelse med utvikling av analysen av foreldremøte-materialet.

Litteratur

- Christie, N., 1975: *Hvis skolen ikke fantes*, Oslo.
Holtedahll, L., 1982: «Lokalkultur er kvinnekultur i Veggefjord» i Holter (red.) *Kvinner i fellesskap*, Oslo.
Illich, J., 1971: *Descholling Society*, New York.
Rasmussen, A., 1977: «Lokalkulturens gjennomslagskraft i skolesituasjonen», i Trond Thuen og Cato Wadel (red.) *Lokale samfunn og offentlig planlegging*, Oslo-Bergen-Tromsø.